

*Nacionalni kurikularni svet
Področna kurikularna komisija za osnovno šolo
Predmetna kurikularna komisija za državljansko vzgojo in etiko*

UČNI NAČRT za obvezne predmete

Državlјanska vzgoja in etika

Kazalo

1. Opredelitev predmeta
2. Splošni cilji predmeta
3. Operativni cilji in katalog znanja
 - 3.1. Sedmi razred
 - 3.2. Osmi razred
4. Didaktična priporočila
5. Priloga
 - 5.1. Predlog znanj, ki jih morajo imeti izvajalci učnih načrtov

Sprejeto na 25. seji Področne kurikularne komisije za osnovno šolo, dne 7. 4. 1998.

Sprejeto na 31. seji Nacionalnega kurikularnega sveta, dne 8. 1. 1999.

Sprejeto na 24. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, dne 14. 1. 1999.

PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA ZA DRŽAVLJANSKO VZGOJO IN ETIKO

dr. Janez Justin, Pedagoški inštitut, predsednik
mag. Andreja Barle, Urad RS za šolstvo, strokovna tajnica
dr. Jana Bezenšek, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta
Viktorija Bezjak, OŠ Mladika, Ptuj
dr. Tine Hribar, FF
dr. Maca Jogan, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede
dr. Janez Juhant, TEOFL
Rado Kostrevc, OŠ Krmelj
dr. Janko Kos, FF
Vilma Nečimer, OŠ Šenčur
dr. Vinko Potočnik, Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta
dr. Barica Marentič Požarnik, FF

Jezikovni pregled: Vesna Halužan.

1. OPREDELITEV PREDMETA

Predmet državljanska vzgoja in etika je sestavni del osnovnošolskega družboslovnega izobraževanja. V okviru predmeta učenci pridobivajo znanje o družbi, reflektirajo svoje izkušnje in razvijajo svoje sposobnosti za razumevanje in reševanje etičnih vprašanj. Pedagoški proces pospešuje razvoj veščin, ki učencem omogočajo, da vse bolj avtonomno sodelujejo v življenju v skupnosti. Ob koncu osnovnega izobraževanja predmet državljanska vzgoja in etika poveže že pridobljeno vednost o družbenih pojavih in zavest o etičnih vprašanjih v zaokrožene, notranje skladne, vendar odprte interpretativne celote. Predmet pospešuje razvoj sposobnosti in zgradbe socialnega ter moralnega mišljenja, veščin, motivacije in interesa za etična ter družbena vprašanja, vrednostne usmeritve in identitete. V tem smislu se tesno navezuje na splošne cilje osnovnošolskega izobraževanja.

Predmet Državljanstva vzgoja in etika omogoča, da se učenci ob konkretnih svetovnonazorskih, etičnih in verskih izbirah opredeljujejo za odprto, strpno in pluralistično politično, nacionalno in kulturno usmerjenost in razvijejo osebnost, ki je odprta za moralne, socialne in politične probleme.

Predmet se opira na vrednotno podstavo pluralne družbe, zlasti na vrednote, ki omogočajo razvoj demokratične in humane skupnosti. Razen tega je s svojo vrednostno spoznavno in specifično pedagoško zasnovi posebej zavezan:

- slovenski pedagoški tradiciji, ki je sestavina slovenske kulture,
- dosežkom pri razvoju tega oziroma sorodnih predmetov v evropskem šolskem prostoru,
- znanstvenim spoznanjem o razvoju in delovanju posameznika kot moralnega in družbenega bitja,
- človekovim pravicam,
- slovenskemu socialno-političnem izročilu,
- odgovornostim in etičnim načelom, ki poudarjajo integriteto človekove osebnosti in njegovo soodgovornost za druge ter za skupno dobro skupin in narodov.

2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Pedagoška dejavnost pri predmetu Državljska vzgoja in etika zasleduje naslednje specifične cilje:

- a) usvajanje tolikšnega in takšnega znanja o družbi, ki mladostniku omogoča, da razvija samostojne odgovore na družbena in etična vprašanja (usvojitve ključnih informacij, temeljnih pojmov in pojmovnih mrež, spoznavnih postopkov, tehnik in metod);
- b) razvijanje etičnih drž in veščin, ki so pogoj za samostojno, svobodno in odgovorno družbeno delovanje:
- sposobnosti za samoopazovanje in za spoštovanje svoje in drugih oseb in dostojanstva ter opazovanje okolja,
 - sposobnosti za vraščanje v družinske in krajevne skupnosti, narodno in državljansko skupnost,
 - sposobnosti za vzpostavljanje konkretnih medosebnih in družbenih odnosov,
 - socialnih in komunikacijskih spretnosti in veščin,
 - socialne drže in sposobnosti za vživljanje v druge in izražanje lastnih ter upoštevanje drugih stališč,
 - sposobnosti za strpno razpravljanje in utemeljeno presojanje svojih in tujih idej in nazorov ter razvijanje demokratične komunikacijske kulture,
 - sposobnosti za izbiranje, preverjanje in razčlenjevanje informacij,
 - sposobnosti za kritičnost do različnih avtoritet, medijev, skupin in organizacij,
 - sposobnosti za prepoznavanje in krepitev odpornosti do osebnih in družbenih zasvojenosti;
- c) razvijanje sposobnosti za oblikovanje sorazmerno kompleksnih in notranje razčlenjenih državljanskih in moralnih presoj in osnov za moralno ravnanje:
- občutka odgovornosti za lastno ravnanje in ravnanje skupnosti,
 - učenčeve osnovne vrednotne usmeritve in opredelitev razmerja med to usmeritvijo ter vrednotnim okvirom družbe in kulture, v kateri učenec odrašča,
 - refleksivnega in dejavnega odnosa do svoje individualne, nacionalne, verske, kulturne, civilizacijske identitete,
 - sposobnosti za prepoznavanje krivic, diskriminacije, stereotipov, predsodkov, pristranskih, na ozke interese vezanih stališč in neupravičenih ravnanj,
 - sposobnosti učencev za razčlenjevanje konkretnih pojavov in dogodkov z gledišča človekovih pravic ter odgovornosti in dolžnosti,
 - sposobnosti za razumno argumentiranje in ustvarjalno socialno komunikacijo,
 - sposobnosti za strpno in razumno razreševanje medosebnih in družbenih konfliktov, sposobnosti za razumevanje različnih kultur, verovanjskih in vrednotnih sistemov,
 - pozitivnega odnosa do načel demokracije,
 - pozitivnega odnosa do načel pravičnosti, enakosti, svobode, odgovornosti, humanosti in solidarnosti ter razvoj sposobnosti za zavestno rabo teh načel pri urejanju skupnih zadev,
 - osnov državljanske in pravne kulture,
 - sposobnosti in interesa za dialog med skupinami, političnimi strankami, narodi, kulturami, verstvi in državami,
 - osnovne motivacije za odgovorno delovanje v ožji in širši lokalni skupnosti (lokalne, regionalne, nacionalne in mednarodne),
 - osnovne etične in državljanske občutljivosti,
 - sposobnosti za kritično razčlenjanje javnega govora, informacij in medijskih sporočil.

OPIS PREDMETA

Predmet državljanska vzgoja in etika je umeščen v 7. in 8. razred devetletke. Sestavljen je iz obveznega in izbirnega dela. V obveznem delu je v prvem letu predmet zasnovan tako, da se učenec sreča predvsem s tistimi temami, ki zadevajo njega in njegovo vraščanje v posameznih družbenih skupinah, v drugem letu pa prevladujejo teme, ki zadevajo presojo posameznika o problemih širše (globalne) skupnosti. Že v obveznem delu so teme navedene bolj kot področja, ki jih lahko učitelj pogloblja glede na interes učencev. Drugi del predmeta je izbirni del, kjer so dane široke možnosti, da učitelji skupaj z učenci

ustvarjalno sooblikujejo vsebinske sklope. Znotraj tega dela predmeta naj bi bilo dovolj prostora za vključevanje tistih tem, ki so za učence posebej zanimive in aktualne. To je torej tudi prostor, ki pomembno dopolnjuje obvezni del predmeta in sicer tako, da daje možnost sooblikovanja in dopolnjevanja programa tega predmeta. Pod izbirnimi temami je navedenih nekaj predlogov tematskih sklopov, od katerih morajo v posameznem šolskem letu učitelji skupaj z učenci izbrati najmanj dva tematska sklopa.

Navedeni cilji predmeta so na videz zahtevni, vendar je potrebno upoštevati, da se prepletajo in dopolnjujejo.

3. OPERATIVNI CILJI IN KATALOG ZNANJA

A. OBVEZNE TEME:

7. razred (35 ur)

Življenje v skupnosti; narod, država
Družina
Vzorniki in avtoritete
Kako se sporazumevamo in kako odločamo
Množična občila in informacije

8. razred (35 ur)

Generacije in kulture
Vere in verovanja, krščanstvo
Urejanje skupnih zadev: vprašanja demokracije
Poklic in delo
Družba prihodnosti

B. IZBIRNI DEL

Odnosi med spoloma
Oblike odvisnosti, zasvojenosti
Izobraževanje/zaposlitev
Medosebni odnosi v šoli
Oddaljene kulture, kraji
Nasilje (med vrstniki)
Prosti čas
Oblike družabnosti (bonton)
Marginalne (obstranske) skupine
Odnosi med kulturami
Odnos do težko bolnih in oviranih v razvoju
Nova duhovna gibanja in sekte
Strategije učenja
Ravnanje z omejenimi naravnimi viri
Duševno in telesno zdravje
Združena Evropa - starajoča se Evropa
Terorizem in mir v svetu
Biti ali imeti

Izbirne vsebine so za izvedbo poglavij izjemno pomembne. Ker se izbrane vsebine skladajo z učenčevim interesom in so blizu njegovim izkušnjam, je z njimi mogoče vzpostaviti ustrezno motivacijo za obravnavo zahtevnejših poglavij. Učitelj izbere kot uvod v posamezno poglavje tisto od izbranih vsebin, ki je z obveznimi temami najbolj povezana.

3. 1. SEDMI RAZRED

1. ŽIVLJENJE V SKUPNOSTI: NAROD, DRŽAVA

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
Spoznajo razred kot družbeno skupino in opredelijo, kaj označuje razred kot skupino.	Razred kot skupina posameznikov.	skupinski odnosi, pripadnost, pomoč	zgodovina, geografija, slovenščina	Učenci znajo: našteti družbene skupine, v katere se vključujejo oni ali njihovi sošolci , navesti, kaj vpliva na kakovost odnosov v skupini,
Opredelijo še druge družbene skupine in spoznavajo njihov pomen ter vlogo posameznika znotraj teh skupin.	Posamezniki, povezani v manjše in večje skupine, ožje in širše skupnosti; od družine in vrstniške skupine do najširše državljanske in človeške skupnosti.	potrebe, družbene vezi, pravila, norme in dogovori socializacija, primarne, sekundarne skupine	zgodovina, geografija	na konkretnem primeru določiti različne vloge posameznikov v skupinah , razlikovati primarne in sekundarne skupine,
Prepoznavajo, kako se v odnosih z drugimi člani skupnosti razvija človekova individualnost.	Posameznik - osnovna sestavina skupine; vloge v neformalnih (npr. vrstniških) skupinah in vloge v formalnih skupinah in urejenih skupnostih (npr. športni ekipi, šolski skupnosti, občini)		slovenščina	pojasniti odgovornost posameznika v skupini, sklepati o medsebojni povezanosti med spoštovanjem pravil in uspešnostjo družbene skupine,
Spoznava različno odgovornost, ki je posledica tega, da imajo člani skupine različne položaje in vloge	Odnosi med člani skupin in skupnosti (vrstniških, oddelčnih, šolskih, delovnih/poklicnih skupin, in lokalnih skupnosti); Enakopravnost in hierarhični odnosi; vzajemna pričakovanja, ki izhajajo iz norm, pravil in dogovorov; odgovornost.	neenakost, enakost, odgovornost, konflikti.	zgodovina	na konkretnem primeru analizirati vzroke za nastanek konfliktov , naštetih različnih skupnosti,
Spoznava delovanje skupnosti in našteje oblike, načine in področja sodelovanja med ljudmi.	Povezovalne in razdruževalne sile v večjih skupnostih: mestni, regionalni, nacionalni državljanski, človeški skupnosti.	solidarnost, posameznikova zavest; sodelovanje in tekmovanje, skupinsko ozračje	zgodovina, geografija, verstva in etika	na primeru opisati različne načine in področja sodelovanja med ljudmi ,

Spoznavajo in razlikujejo pojem lastnega naroda, države in državljanstva.	Slovenska narodna in državljanska skupnost v povezujoči se Evropi.	narod, država, državljanstvo, državljan, narodna zavest, nacionalna kultura in identiteta, medkulturnost, civilizacija		opredeliti lastno odgovornost za ohranjanje nacionalne identitete,
Spoznavajo različne možnosti in oblike urejanja skupnih zadev v okviru države in med narodi, kulturami in državami.		mednarodne povezave	zgodovina, geografija, verstva in etika	navesti, kaj ohranja zavest o narodni pripadnosti,
Razumevajo pomen strpnosti (tolerance) med pripadniki različnih narodnosti.		strpnost (toleranca)		povezati pridobljeno znanje in na primeru razložiti urejanje skupnih zadev v eni od skupnosti.
Spoznavajo položaj in vlogo manjšin.				

2. DRUŽINA

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
Obnovijo pojem, spoznajo tipe družine in osnovne razlike med njimi.	Otrok v različnih vrstah družine. Prehodno obdobje med otroštvom in odraslostjo - mladostništvo.	jedrna družina, razširjena, velika družina, zakonska zveza, razveza, sorodstvo, reorganizirana družina	zgodovina, geografija	Učenci znajo: opredeliti pojem družine , naštetih tipe družine, navesti osnovne razlike med tipi družin,
Spoznavajo različne oblike družinskega življenja in analizirajo spreminjanje družine v času in različnih kulturah	Spreminjanje oblik družinskega življenja. Družinski ciklusi.	družinski ciklusi, starševstvo, tipi odnosov (osebne, intimne vezi)	slovenščina, zgodovina	navesti primere spreminjanja družine v času in različnih kulturah , opisati družinski ciklus in značilnosti posameznih obdobj,
Spoznavajo funkcije družine in nujne osebne lastnosti (osebna in socialna zrelost) za oblikovanje lastne družine ter dojamejo specifičnost odnosov v družini.	Odnosi v družini (povezovalni, razdruževalni odnosi). Pomen družine za zadovoljevanje potreb po varnosti, ljubezni, pripadnosti, zagotavljanje zdravega telesnega in duševnega razvoja. Pravice in dolžnosti otrok ter staršev v družini.	vloge v družini	slovenščina, geografija	navesti funkcije družine, pojasniti različnost družinskih vlog , navesti, kako lahko člani družine izboljšajo kakovost družinskega življenja ,

Pridobivajo sposobnost za prepoznavanje neenakopravnosti v družini.	Enakopravnost in neenakopravnost v družini.	pravice in dolžnosti otrok	zgodovina	pojasniti, kaj vpliva na (ne)enakopravnost članov družine (glede na spol, dohodek, starost...), navesti temeljne pravice in dolžnost otrok,
Spoznavajo, kaj povezuje družinske člane, pogoje zadovoljivega družinskega življenja, vzroke konfliktov v družini in poti njihovega razreševanja.	Povezovalne sile v družinski skupnosti.	pravice in dolžnosti družinskih članov, njihovo solidarnost in konfliktnost	zgodovina, verstva in etika	na primeru pokazati načine strpnega reševanja sporov,
Spoznavajo patološke pojave v družini (npr. alkoholizem, nasilje, kaznovanje, odvisnost, odtujenost in spolno nasilje) in se seznanjajo z ustreznim ravnanjem.	Problemi sodobne družine.	strpnost, pravičnost, odgovornost, prestop, krivda	verstva in etika, slovenščina	na primeru pojasniti pojem osebne nedotakljivosti, našteti nekatere oblike pomoči otrokom v stiski (npr. po telefonu, v svetovalnicah...),
Spoznavajo človekove pravice do zasebnosti in družinskega življenja.	Pravica do zasebnosti in družinskega življenja.	osebna nedotakljivost, zasebnost, zakonska zveza	zgodovina	na primeru razložiti pravico do zasebnosti,
Spoznavajo odvisnost družine od družbene skupnosti, države.	Svobodno odločanje pri načrtovanju družine, vloga vzgoje in izobraževanja, zdravstvena preventiva.		zgodovina, verstva in etika	navesti primere soodvisnosti družine in družbene skupnosti.

3. VZORNIKI IN AVTORITETE

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
V pravici do izbiranja vzornikov in lastne podobe prepoznajo izraz človekove svobode; v omejitvah te pravice prepoznajo mejo človekove svobode.	"Vsi ljudje se rodijo svobodni": pravica do izbire lastne podobe, življenjskega sloga, vzornikov, prijateljev; omejitve in zlorabe te pravice; dopuščanje razlik kot temelj zdrave skupnosti;	ideal, vzornik, vzor, individualnost, oseba, svoboda, vzajemnost, posnemanje, pritiski, vrstniške skupine	slovenščina, verstva in etika	Učenci znajo: pojasniti, zakaj je svobodna izbira vzornikov pravica vsakega človeka pojasniti, zakaj mladostniki izbirajo vzornike predvsem iz sveta zabave, športa in manj s področja znanosti, umetnosti, politike, religije, človekoljubne dejavnosti.

Učenci se usposablajo za prepoznavanje vrednotne vsebine vzorov in idealov.	Vzorniki kot zastopniki vrednot in idealov - katerih?	vrednote, vrednotna usmeritev	slovenščina, verstva in etika	
Spoznajajo pozitivno in negativno vlogo, ki jo imajo vzori in ideali v vsakdanjem življenju ožje skupnosti.	Ljudje v vsakdanjem življenju - privrženost vrednotam in idealom, odklone od njih. Dejavnosti, s katerimi se člani skupnosti približajo idealom (dobrodelne dejavnosti; oblike vzajemne pomoči med vrstniki, v naselju; naravovarstvene akcije itd.)	vsakdanje življenje, razkorak med ideali in stvarnostjo, dobrodelne dejavnosti, humanitarnost, medsebojna pomoč, delovanje v skupno dobro, prostovoljci, skupine za samopomoč	zgodovina, slovenščina, verstva in etika knjižnična in informacijska dejavnost	imenovati nekaj vrednot, ki jih zastopajo znani vzorniki; navesti nekaj dobrodelnih dejavnosti, ki ustrezajo humanitarnim idealom,
Spoznajajo, da vzori in ideali delujejo v skupinah in skupnostih kot povezovalna sila, vendar le, če jih člani skupin in skupnosti drug drugemu ne vsiljujejo.	Vzorniki v otroštvu in mladostništvu - postopna širitev izbire; skupni vzorniki, ki povezujejo ljudi v skupine s podobnim okusom in obnašanjem. Vodje nasilniških skupin.	otročnost, mladostništvo (adolescenca), vedenjsko posnemanje, odraščanje, povezovalna sila (kohezivnost), nasilniške skupine	zgodovina, geografija, slovenščina, verstva in etika,	navesti nekaj osebnosti, ki so na ljudi delovale kot vzorniki; na istih primerih pojasniti, zakaj vzorniki na ljudi delujejo povezovalno, navesti nekaj primerov negativnega vzornika,
Spoznajajo, da množična kultura ne povečuje nujno svobode izbiranja; spoznavajo razliko med javno podobo in dejanskim življenjem oseb.	Množična kultura, dozdevno neizčrpni viri novih vzorov in idealov: koliko dejanske svobode pri izbiranju? Bleščeča podoba slavne osebe: koliko mita in koliko resničnega človeka?	množična kultura, mit, idoli (maliki), "planetarna vas", kulturno potrošništvo	zgodovina, geografija, slovenščina, verstva in etika,	na konkretnem primeru znane osebe pojasniti razliko med njeno javno podobo in dejanskim (zasebnim) življenjem,
Spoznajajo, da nekaterim posameznikom, skupinam in ustanovam večina ljudi priznava pravico, da kot avtoritete vplivajo na življenje skupnosti.	Avtoritete v življenju posameznika in širših skupnostih; v družini, šoli, lokalni skupnosti; v slovenskem narodu in državi, človeštvu.	avtoriteta, slepo podrejanje avtoritetam, ustanove	zgodovina, geografija, verstva in etika, slovenščina,	našteti nekaj avtoritet, ki jih priznavajo ožje skupnosti in širša (slovenska) skupnost, navesti nekaj značilnosti ustanov; opredeliti razliko med lokalnimi in nacionalnimi ustanovami.
Spoznajajo razliko med moralno upravičljivim in neupravičljivim nasprotovanjem pravilom ter avtoritetam.	Nasprotovanje avtoritetam - iz kakšnih nagibov? Ali pravila delujejo, če za njimi ni avtoritete? Primer šolskih pravil.	oporečništvo, nagibi (motivi) za dejanja	zgodovina, slovenščina, verstva in etika	pojasniti vlogo pravil v šoli, razredu,

Razlikujejo med dogovornimi pravili in pravili, ki izvirajo iz temeljnih vrednot.	Znani uporniki, njihove življenjske zgodbe. Grobe kršitve temeljnih moralnih pravil v vsakdanjem življenju (v stanovanjski skupnosti, naselju, prometu) - kaj lahko stori skupnost?	(vedenjski) odklon, egoizem, pravičnost, dogovor, temeljno moralno pravilo		na konkretnem primeru pojasniti razliko med dvema nagiboma za kršitev pravil in upiranje avtoriteti: egoističnim in pravičnim nagibom.
---	---	--	--	---

4. SPORAZUMEVANJE IN ODLOČANJE V SKUPNOSTI

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
Spoznavajo različne vrste sporazumevanja in njihov pomen za obstoj skupnosti (ožje in širše); zavedajo se potrebe po sporazumevanju kot obliki doživljanja druge osebe, njenih čustev, potreb, interesov.	Sporazumevanja v majhnih in velikih skupinah; med vrstniki, v razredu, v naselju, v državljanski skupnosti; vrste, sredstva in način sporazumevanja.	sporazumevanje, komunikacija; besedno, nebesedno sporazumevanje; strojno in medosebno sporazumevanje	zgodovina, slovenščina, verstva in etika	Učenci znajo: Navesti nekaj vrst sporazumevanja in opredeliti njihove značilnosti, navesti, kaj vpliva na uspešno medosebno sporazumevanje,
Ugotavljajo, kakšno vlogo ima materni (slovenski) jezik v razvoju slovenske nacionalne in državljanske skupnosti.	Kulturni in družbeni pomen sporazumevanja v maternem jeziku. Pomen slovenskega jezika za razvoj slovenskega naroda in za delovanje slovenske države.	materni jezik, umetni jezik, uradni jezik, dvojezičnost, skupinska istovetnost	slovenščina, verstva in etika, zgodovina	Pojasniti, zakaj je pravica do rabe maternega jezika pogoj za razvoj demokracije in državljanske skupnosti.
Razvijajo sposobnost za utemeljevanje (argumentiranje) in spoznavajo vlogo čustev in razuma v sporazumevanju.	Vloga razuma in čustev v sporazumevanju. Bistvo razumnega sporazumevanja: opiranje na dejstva, preverjanje resničnosti trditev, uporaba razumnih, za druge sprejemljivih argumentov, iskanje soglasja (konsenza); čustva, ki omogočajo in otežkočajo sporazumevanje.	argument (razumen razlog), utemeljevanje (argumentiranje), soglasje (konsenz), razumskost, čustveni pogoj sporazumevanja, retorika, vživiljanje v sogovornika (empatija)	slovenščina, verstva in etika, retorika	na konkretnem primeru razložiti vlogo razumnega razloga (argumenta) in čustev (odnosov) v sporazumevanju.
Spoznavajo pomen, ki ga ima sporazumevanje za demokracijo. Prepoznavajo	Sporazumevanje in demokracija. Diskriminacija v sporazumevanju (po spolu,	enakopravnost v sporazumevanju, demokratično, nedemokratično	zgodovina, geografija, slovenščina, verstva in etika, retorika	pojasniti, zakaj je enakopravnost udeležencev sporazumevanja bistveni

manipulacije in zlorabe v sporazumevanju. Razvijajo sposobnost za prepoznavanje predsodkov in posplošenih sodb.	narodnosti, veri, socialnem položaju). Predsodki, pristranske sodbe.	sporazumevanje; diskriminacija, predsodek, stereotip, pristranska sodba		pogoj za demokratično sporazumevanja,
Spoznavajo, da je sporazumevanje najpomembnejše sredstvo za razreševanje konfliktov.	Pomen razumnega sporazumevanja v skupnostih z raznovrstno (heterogeno) sestavo - socialno, etnično, versko.	medkulturno sporazumevanje	slovenščina, zgodovina, verstva in etika	opisati različne načine reševanja konfliktov v raznovrstni skupnosti.
Razvijajo sposobnost razlikovanja med obliko in vsebino sporazumevanja.	Govorica učencev. Mladostniški sleng. Vulgarnost v sporazumevanju. Kritičen odnos do vulgarnosti.	sleng, žargon; oblika in vsebina sporazumevanja; sporazumevalni slog; vulgarnost	slovenščina, zgodovina retorika	na konkretnem primeru opredeliti razliko med načini in vsebino sporazumevanja,
Razvijajo sposobnost za razpravljanje (diskutiranje) in spoznavajo vlogo, ki jo ima razprava v državljanski skupnosti.	Razprava (diskusija): cilj, priprava nanjo, pravila razpravljanja, način izvedbe. Kaj lahko z njo dosežemo? Razprava v razredu, na šoli, med vrstniki, v družini, v soseski. Razprava med državljanji (slovenske) države.	razprava (diskusija), pravila razpravljanja, javna razprava	slovenščina, retorika	navesti nekaj pravil demokratičnega razpravljanja (diskutiranja) znati sodelovati v diskusiji,
Spoznavajo, da sta etični vidik in učinkovitost sporazumevanja tesno povezana.	Načela sporazumevanja: izrekati resnico, biti iskren, kratek, jasen in vljuden. Razumeti sogovornika - postavljati se v njegovo glediščno točko.	načela sporazumevanja, stališče, glediščna točka	slovenščina, zgodovina	s pomočjo zgleda pojasniti, zakaj je sporazumevanje učinkovitejše, če udeleženci upoštevajo sporazumevalna načela,
Prepoznavajo manipulacijo. Usposablajo se za razreševanje etičnih dilem, ki nastajajo v sporazumevanju.	Prepričevanje v sporazumevanju. Zloraba prepričevalne veščine. Etična razsežnost sporazumevanja. Prikrivanje resnice - v izjemnih primerih upravičeno? Vživljanje v čustva in potrebe sogovornika.	manipulacija, etična dilema, prepričevalna (retorična) veščina		navesti zgled sporazumevalnega položaja, v katerem so udeleženci postavljeni pred etično dilemo.

MEDIJI (OBČILA) IN INFORMACIJE

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
Pridobijo pregled nad zgodovino medijev in spoznavajo razvoj medijev v 20. stoletju.	Jaz in mediji - priljubljenost, razširjenost uporabe različnih medijev med mladimi. Zgodovinski razvoj medijev, vrste medijev. Razširjenost različnih medijev na Slovenskem.	mediji: tiskani, slišni, vidni; mediji, medijska primernost,	knjižnično-informacijska znanja, zgodovina	Učenci znajo našteti glavna odkritja v zgodovini, ki so prispevala k razvoju medijev, navesti nekaj glavnih medijev na Slovenskem in oceniti njihovo popularnost s svojega gledišča,
Spoznajajo vpliv medijev na oblikovanje javnega mnenja na različnih ravneh, od lokalne skupnosti do mednarodne ravni.	Javnost - v vasi, naselju, mestu, občini, Republiki sloveniji. Ciljna javnost (publika). Javno mnenje in mediji. Medijski prostori: lokalni (šola, naselje, mesto, občina, regija), nacionalni, mednarodni. Globalni učinki velikih medijev.	javnost, medijski prostor, ciljna javnost, multimedialnost, globalnost	knjižnično-informacijska znanja, geografija, verstva in etika	našteti različne medijske prostore in opisati vpliv, ki ga imajo mediji na javno mnenje. našteti nekaj vzrokov, zaradi katerih je vpliv ameriških medijev na naše medije tako velik (npr.gospodarska razvitost, filmska industrija, angleško. govorno področje),
Prepoznavajo vlogo medijev pri razvoju in ohranjanju demokracije ter pri odpiranju poti do informacij.	Mediji in dostopnost informacij. Vloge medijev (npr.izobraževalna, kulturna, politična...). Mediji - zavezniki javnosti pri nadzoru oblasti na lokalni in državni ravni.	nadzor nad politično oblastjo, dostopnost informacij	zgodovina, slovenščina, gospodinjstvo, knjižnično-informacijska znanja	
Spoznajajo vpliv, ki ga imajo mediji na posameznikova stališča in prepričanja, navade in ravnanje.	Vpliv medijev na naše razumevanje sveta. Odbiranje (selekcija) informacij; merila, dejavniki in posledice odbiranja informacij. Lastno mnenje - vendarle več kot utvara?	selekcija informacij, osebno mnenje, sporočilna moč medijev, virtualna (navidezna) resničnost, etika medijskega sporočanja	zgodovina, slovenščina, knjižnično-informacijska znanja	na konkretnem primeru pojasniti, kako mediji vplivajo na javno mnenje in na mnenje posameznika,
Spoznajajo nevarnost medijskih monopolov za demokracijo; spoznavajo, da primerjanje različnih poročil in razlag izboljša naše	Pomembnost medijske mnogovrstnosti (pluralnosti). Problem medijskih monopolov.	medijska pluralnost, tolmačenje (interpretacija) dogodkov, dejstvo, monopol	slovenščina, knjižnično-informacijska znanja	na konkretnem primeru pojasniti razliko med dejstvom in tolmačenjem (interpretacijo) dejstva,

razumevanje teh dogodkov in situacij.				
V razčlenitvi konkretnega primera spoznavajo način delovanja lokalnega medija in njegovo vlogo v življenju lokalne skupnosti; dobijo vpogled v nastajanje in zgradbo medijskega sporočila.	Kako deluje lokalni medij (krajevni časopis, krajevna radijska ali televizijska postaja; šolsko glasilo)? Naloge lokalnega ali šolskega medija, način nastajanja sporočil. Vpliv na lokalno (šolsko) skupnost.	krajevni (regionalni) časopis, krajevna radijska ali televizijska postaja, dopisništvo, novinar, urednik	geografija, knjižnično-informacijska znanja	opisati delovanje enega lokalnega medija in njegovo ciljno javnost, na primeru ločiti pravico do informiranosti javnosti od pravice do zasebnosti.
Razvijajo sposobnost za kritičen premislek o lastnih navadah v ravnanju z mediji in navadah drugih oseb; spoznavajo različne uporabe medijev; spoznavajo sociološke in psihološke učinke, ki jih imajo mediji na zasebno življenje; postavljajo si vprašanje o nasilju v filmih in televiziji.	Vsakdanje življenje z mediji: kako brati časopis, gledati televizijo. Osamljenost pred televizijskim zaslonom. Gledanje televizije - družaben dogodek? Nasilje na zaslonih - odprt problem. Čustvena otopelost kot posledica medijske zasvojenosti.	osamljenost, odtujenost, medijska zasvojenost	slovenščina, knjižnično-informacijska znanja, zgodovina	opisati nekaj tehnik razumne, koristne in zabavne uporabe medijev v zasebnem življenju, na primeru reklamnega sporočila prepozna manipuliranje s potrošniki.

3. 2. OSMI RAZRED

1. GENERACIJE IN KULTURE - MEDSEBOJNO RAZUMEVANJE

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
Izhajajoč iz lastne izkušnje spoznavajo pojav in pestrost generacij.	Kriterij generacij: starostni, zgodovinski (npr. predvojna generacija, po osamosvojitvi Slovenije, šolske generacije), zavest o skupni pripadnosti, izvrševanje podobnih vlog v skupnosti.	Tipi generacij, "mi" zavest, "mi" in "oni"; starši in otroci, starejši - mlajši,	zgodovina,	Učenci znajo: našteti osnovne generacije in opisati razliko med njimi,
Spoznajajo generacijo kot biološki in zgodovinsko kulturni pojav.	Mejniki odraščanja, nove pravice in odgovornosti, pridobitev lastnih državljskih dokumentov, vozniški izpit, zaposlitev, poroka ipd.	družbene vloge generacij	slovenščina	predstaviti kriterije in simbole odraslosti,
Spoznajajo značilnosti posameznih generacij.	Posebne družbene vloge mlajše, srednje in starejše generacije. Zaveznitva in nasprotja med starejšo in mlajšo generacijo.	medgeneracijski spori (konflikti), porabništvo, generacijski egoizem, "pasivne" generacije, medgeneracijska solidarnost in pravičnost, sodelovanje, (ne)strpnost, reševanje sporov	slovenščina	predstaviti vsaj eno tipično družbeno vlogo posamezne generacije,
Spoznajajo pomen odnosov med generacijami.	Posebni problemi: ostre ločnice med generacijami - značilnost sodobnih razvitih družb. Problemi generacij otrok, mladih, starejših v razviti družbi. Generacijska osamitev, podrejenost generacij.	specifični generacijski problemi	slovenščina, biologija, zgodovina	opisati temeljne probleme nekaterih generacij,
Razvijajo sposobnost medgeneracijskega sporazumevanja in sodelovanja.	Priložnosti za povezave: v družini, na lokalni ravni (preživljanje prostega časa). Vloga staršev pri upravljanju šole. Pomoč starejšim občanom ipd.		zgodovina	predstaviti potrebnost in konkretne primere medgeneracijskega sodelovanja,

<p>Spoznavajo pomen in problematiko lastne generacije in njene kulture.</p>	<p>Generacija kot kulturni pojav: govornica, moda, oblačenje, glasba, zabava, prosti čas. Odklonski pojavi: alkoholizem, narkomanija, nasilne mladostniške skupine, ulica; generacija sama lahko na posameznika deluje tudi negativno, npr. kot pritisk h konformnosti. Preventivna (preprečevalna) dejavnost same mladine: diskusije, skupni projekti, sodelovanje s službami za preprečevanje odvisnosti ipd.</p>	<p>kultura mladih, subkultura, odklonskost, porabništvo</p>	<p>umetnostna zgodovina, glasbena vzgoja,</p>	<p>opisati temeljne značilnosti kulture mladih, v okolju kulture mladih predstaviti najpogostejše pojave odklonskosti ter raznih poskusov njenega preprečevanja.</p>
<p>Na simbolno obredni ravni prepoznavajo značilnosti in etiko generacij.</p>	<p>Prehodi iz ene generacije v drugo: razni obredi prehoda (zasebni in v ustanovah) danes: prehod v življenje (rojstvo, krst, praznovanje rojstnega dne), prehod iz otroštva v mladost (matura), iz mladostništva v odraslost (poroka, zaposlitev), iz srednje v starejšo generacijo (upokojitev). Pomen obredov prehoda za poučitev o novih vlogah (nalogah) in odgovornosti v skupnosti.</p>	<p>obredje, obredi prehoda, simboli, generacijska</p>	<p>slovenščina, zgodovina, verstva in etika</p>	<p>Našteti poglobitve obrede prehoda in njihovo simbolno in etično sporočilo, na poljubnem primeru obreda prehoda predstaviti njegovo sporočilo o vlogah (nalogah) in odgovornosti v skupnosti,</p>
<p>Spoznajo pomen kulture in medkulturnega dialoga.</p>	<p>Kultura: skupek življenjskih oblik (stilov, vzorcev) ciljev, vrednot, norm. Tisto, po čemer se ena skupina, generacija, skupnost loči od drugih. Nevarnost, da je prevladujoča kultura nasilna do drugih (subkultur). "Primitivnih" kultur ni. Nujnost spoštovanja drugačnih kultur - tudi</p>	<p>univerzalna kultura, kulturni pluralizem, nacionalna kultura, prevladovanje kulture prvega sveta nad kulturami drugega in tretjega sveta, medkulturni dialog</p>	<p>zgodovina</p>	<p>pokazati obstoj množstva kultur (kulturni pluralizem), predstaviti primere medkulturnega dialoga in njegov pomen.</p>

	tradicionalne kulture in njene modrosti. Pomen medkulturnega dialoga.			
--	---	--	--	--

2. VERSTVA IN VEROVANJA, KRŠČANSTVO

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
Spoznajo pomen verstev, krščanstva, v zgodovini slovenskega naroda, pa tudi drugih narodov, kultur in civilizacij.	Znamenja vernosti v vsakdanjem življenju. Etika vere, podoba vernosti okolju. Verski prazniki, običaji, verska arhitektura in umetnost kot kulturna dediščina. Druge ustanove in dejavnosti, ki jih vodijo cerkve.	vernost, krščanstvo, Sveto pismo, verska kultura, verski običaji, versko kulturna dediščina, prazniki,	slovenščina, verstva in etika	Učenci znajo: navesti nekaj značilnosti verstev, krščanstva kot se kažejo v vsakdanjem življenju (od posameznika do družbe), opisati glavne verske praznike in na njih vezane običaje, naštetih najpomembnejše verskokulturne spomenike v ožjem in širšem okolju, naštetih vsaj tri ustanove splošnega družbenega pomena, ki jih vodijo Cerkve,
Dopolnjujejo dosedanje poznavanje verstev, krščanstva (pridobljeno v družini, šoli, medijih, verouku).	Pomen vere, krščanstva za človekovo osebno in družbeno življenje, verstva in cerkve: njihova aktualnost in prisotnost v življenju posameznika in družbe - na zasebni, družinski, javni, politični in kulturni ravni.	religija, krščanstvo: katolištvo, protestantizem, pravoslavje, judovstvo, islam, cerkev, sekta civilna družba	zgodovina, verstva in etika	opredeliti pojme: religija, vernost, krščanstvo, katolištvo, protestantizem, cerkev, sekta
Spoznavajo, kako sodobna odprtost in povezanost sveta zahteva poznavanje tudi drugih verstev in kultur.	Razširjenost verstev in verovanj v sodobnem svetu: verski zemljevid (svetovni, slovenski). Verstvom je skupno: verski nauki (o Bogu oz. božanstvih, o svetu, o človeku) vsebovani v svetih knjigah in drugih naukih, obredje in praznovanja, verske skupnosti (organizacija verskega	svetovna verstva, monoteizem, politeizem, enoboštvene in mnogoboštvene religije sveti spisi, (a)teizem, sveto, profano, obredi, nauki (doktrine)	geografija, verstva in etika. verstva in etika verstva in etika, zgodovina	predstaviti razširjenost svetovnih verstev v svetu in v Sloveniji, predstaviti svete knjige največjih verstev in njihov nauk o Bogu, svetu, človeku, predstaviti koledar največjih krščanskih in muslimanskih praznikov, navesti vsaj tri razlike med cerkvijo in sekto, navesti največjo zapoved v krščanstvu, navesti glavne

	življenja) moralni nauki in norme. Razlike med verstvi: v razširjenosti, v organizaciji verskega življenja.			razlike med verstvi glede na svetišča, svete knjige, svečenike,
Pridobivajo splošen vpogled v razširjenost, kompleksnost in bogastvo religij. Na temelju lastnih izkušenj in širših spoznanj ugotavljajo, kako se v okviru verovanj ljudje soočajo z eksistencialnimi in etičnimi vprašanji.	Etične sestavine verstev: moralni nauki, zapovedi, prepovedi, norme. Iskanje smisla.	norme, zapovedi, dekalog.	verstva in etika	na primerih razložiti pomen desetih zapovedi, opisati osrednje zapovedi Korana.
Razvijajo sposobnosti za razčlenjevanje vprašanj vere in cerkve.	Razmerje med cerkvami in politično oblastjo v demokratičnih družbah. Odnos države do verstev.		verstva in etika, geografija, slovenski jezik	navesti, kako ustava opredeli odnos med državo in verstvi , navesti primere državne pomoči cerkvam in verskim skupnostim,
Učijo se prepoznavati različne oblike zlorab vere.	Verska preganjanja, verske vojne in zloraba vere (v politiki).	verske (svete) vojne, verska preganjanja, preganjanje in zatiranje vere v totalitarnih sistemih, verska (ne)strpnost	verstva in etika, zemljepis, slovenski jezik	navesti vsaj tri primere politične zlorabe vere v zgodovini, navesti vsaj tri nevarnosti zlorabe vere danes,
Spoznavajo prispevek verstev k sporazumevanju in sožitju med ljudmi in narodi.	Sporazumevanje med verstvi (medverski dialog, ekumenizem). Verska strpnost.	(med)verski dialog, ekumenizem,	zgodovina, verstva in etika	opredeliti, kaj je ekumenizem in navesti vsaj en primer takšnega dogajanja, opisati, kaj je medverski dialog in navesti vsaj en primer , navesti vsaj dve obliki verske nestrpnosti,
Spoznavajo pomen, ki ga imajo obredi (na pr. maša, molitev, spoved, post, romanje) v različnih verstvih.	Sporočilo verskih obredov.	verski obredi v osebni in družbeni življenju	zgodovina	opisati pomen verskih obredov (krsta, poroke, pogreba itd.),
Razvijajo kulturo dialoga in spoštovanja različnih ver in nazorov.	Sprejeti vero ali ne, pripadati verski skupnosti ali nesvobodna odločitev posameznika in temeljna	Človekove pravice, svoboda verovanja, verska svoboda.	verstva in etika, zgodovina	na primeru razložiti človekove pravice glede vere.

	človekova pravica.			
--	--------------------	--	--	--

3. UREJANJE SKUPNIH ZADEV: VPRAŠANJA DEMOKRACIJE

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
Spoznavajo demokracijo kot način urejanja skupnih zadev in določanja pogojev življenja.	Urejanje skupnih zadev.	Interesi, usklajevanje razlik, skupno dobro, demokratična, avtoritarna, totalitarna oblast.	zgodovina, geografija	Učenci znajo: pojasniti posebnosti demokracije (demokratične ureditve odnosov med ljudmi) v primerjavi z nedemokratičnim redom (pr. avtoritarni in totalitarni sistemi v preteklosti in sodobnosti, diktature)
Spoznavajo pomembnost udeležbe vseh pripadnikov družbe (obeh spolov in vseh socialnih plasti) pri določanju in doseganju ciljev .	Udeležba posameznika in različnih družbenih skupin pri odločanju.	vpliv na odločanje glede na spol in socialni položaj, pripadnost etničnim skupinam	zgodovina, slovenščina	utemeljiti potrebo, da so v parlamentu zastopani tako moški kot ženske in pripadniki različnih družbenih plasti (ob konkretnem primeru odločanja, npr. o načrtovanju družine, o uvajanju različnih davkov, o financiranju šolstva, ipd.),
Uvajajo se v praktično uporabo načel družbenega sožitja: pravičnost, enakost, svoboda, humanost, solidarnost, strpnost. Razvijajo občutek soodgovornosti za urejanje skupnih zadev.	Človekove pravice. Soodgovornost in dolžnosti pri urejanju življenja v skupnosti (od kraja bivališča do države).	naravne pravice, človekove pravice, svoboščine človeka, merila demokratičnosti družbe	zgodovina, slovenščina, geografija	utemeljiti takšno praktično obnašanje in delovanje v razredu, ki prispeva k večji strpnosti, medsebojnemu spoštovanju, upoštevanju enakih meril za vse,
Spoznavajo ključne značilnosti delovanja pravne države, zlasti pomembnosti nadzora nad nosilci oblasti; pomen civilne družbe	Delovanje pravne države in demokracije, civilna družba, delovanje predstavniške demokracije.	državljske pravice in dolžnosti, stranke, volitve, parlament, načelo delitve oblasti, vlada in uprava, predsednik države, predstavniška demokracija, sodstvo, varuh človekovih pravic; pravna država, civilna družba	zgodovina	našteti temeljne pravice človeka, pojasniti vlogo volitev parlamenta in vlogo strank v parlamentu ter našteti glavne naloge parlamenta in vlade, razložiti vlogo predsednika države, pojasniti vlogo sodišč , pojasniti mesto in vlogo

				varuha človekovih pravic, pojasniti pojma pravne države in civilnere družbe,
Spoznavajo posebno odgovornost nosilcev oblasti za urejanje temeljnih pogojev življenja in drugih skupnih zadev.	Odgovornost nosilcev oblasti za urejanje skupnih zadev vseh pripadnikov skupnosti.	predstavljanje, vodenje, (neformalno) odločanje	zgodovina	prepoznati in na konkretnem primeru razložiti primere neodgovornega ravnanja nosilcev oblasti in navesti možne posledice, npr. neustrezno trošenje denarja, prikrivanje pomembnih odločitev, tajno dogovarjanje, itd.).

5. POKLIC IN DELO

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
Spoznavajo pomen znanja in vseživljenjskega izobraževanja za družbo in posameznika.	Dejavniki posredovanja znanja. Znanje posameznika in šolsko znanje. Povezanost šol, znanja z življenjem.	znanje, šola, usposobljenost (kompetenca), vseživljenjsko izobraževanje, izobraževanje odraslih	knjižnično-informacijska znanja	Učenci znajo: pojasniti pomen znanja in vseživljenjskega izobraževanja za družbo in posameznika,
Spoznavajo zaposlitev v sodobni družbi kot dobrino in vrednoto in osnove odnosov med delodajalcem in delojemalcem ter se seznanjajo s pomenom delovanja sindikatov.	Poklic in zaposlitev. Poklicni interesi.	izobrazba, poklic, zaposlitev, brezposelnost	geografija, zgodovina	opredeliti pojem poklica, navesti nekaj tipičnih poklicev , na konkretnem primeru pojasniti povezanost poklica z gospodarskimi gibanji, tehnološkimi spremembami...
	Urejanje odnosov med delodajalci in delojemalci. Podjetje. Brezposelnost.	delodajalec, delojemalec, podjetje, sindikat	zgodovina	na konkretnem primeru razložiti razliko med statusom delodajalca in delojemalca in pojasniti pojem podjetja, pojasniti vlogo sindikata, pozna načine varstva pravic v primeru brezposelnosti ,
Spoznavajo različne načine plačevanja in razvijajo odgovorno upravljanje s	Trg in denar.	denar, načini plačevanja, plačilna sredstva trg, premoženje		navesti nekaj plačilnih sredstev, na primeru pojasniti odgovorno in

premoženjem.				neodgovorno trošenja premoženja,
Spoznavajo (ne) moč potrošnika v vsakdanjem zagotavljanju potreb življenja.	povezovanje potrošnikov	potrošniki		navesti nekaj oblik zaščite potrošnikov.

6. DRUŽBA PRIHODNOSTI ali ZA KAKŠNO PRIHODNOST GRE

CILJI	PREDLAGANE VSEBINE	POJMI	POVEZAVE	STANDARDI ZNANJ
Zavedajo se: da živijo v obdobju pospešenega tehnološkega, ekonomskega in družbenega razvoja; da imajo te spremembe različne posledice za življenje.	Spremembe v vsakdanjem življenju (v primerjavi z njihovimi starši, starimi starši) - primeri sprememb. Širše spremembe - tehnizacija, industrializacija, avtomatizacija, informatizacija...	tempo sprememb (pospešen, "eksponencialen"), zgodovina v 24 urah, pozitivne in negativne spremembe (za kakovost življenja), nameravane in nenameravane, popravljive in nepopravljive spremembe	zgodovina, geografija	Učenci znajo: navesti nekaj značilnih sprememb v življenju njihove družine, starih staršev, staršev; njihovega kraja , točke nekaterih sprememb časovno opredeliti (ugotoviti večjo gostoto sprememb) ovrednotiti pozitivne - negativne strani nekaterih razvojnih sprememb (npr. v načinu potovanja, dela, stanovanja...) opredeliti ali so popravljive ali ne.
Spoznavajo soodvisnost, prepletenost vplivov (družbenih, ekonomskih, političnih...) pri nastajanju problemov v okolju in družbi. Razvijajo občutljivost za okoljske probleme, za stiske soljudi, za socialne probleme. Spoznavajo zvezo med lokalnimi, nacionalnimi in globalnimi problemi.	Okoljski problemi, nastali zaradi nesmotnega trošenja omejenih naravnih virov in preobremenjevanja ekosistema. Individualni in socialni problemi in stiske sodobnega sveta. Težave "globalne vasi" - med seboj povezanega sveta. Problemi zaradi "razsipnega" življenjskega sloga ljudi v razvitih deželah; zaradi izključnega upoštevanja kratkoročnih ekonomskih koristi "velikih" (brez ozira na okoljske, socialne "cene")	Okoljski problemi kot: ozonska luknja, industrijski, gospodinjski in jedrski odpadki, kisel dež, globalno ogrevanje, zmanjkovanje plodnih tal, čiste vode, zraka... Osebni in socialni problemi: alkoholizem, mamila in druge zasvojenosti, odtujenost, osamljenost, samomori; civilizacijske bolezni, stres; brezposelnost. Globalni problemi: migracije, vojne, prenaseljenost, lakota, večanje prepada med bogatimi in revnimi, izginjanje tradicionalnih kultur;	geografija, okoljska vzgoja	na primeru (npr. odpadkov) razložiti prepletenost vzrokov (osebnih, ekonomskih, družbenih) za nastanek in zaostrovanje okoljskih problemov; navesti možnosti reševanja danega problema na raznih ravneh: kaj lahko storim sam ali moja družina (življenjski slog) - kaj tovarna, kaj država (...z zakoni) razložiti prepletenost vzrokov npr. za pojave zasvojenosti, odtujenosti (zakaj je tega več v večjih mestih), ovrednoti možne načine pomoči, preprečevanja,

		vzroki problemov na raznih ravneh (življenjskih slogov, navad; enosmernega razvoja - težnja po dobičku in stalni rasti; država - vloga zakonov, predpisov)		razložiti, zakaj danes ne moremo govoriti o "lokalnih" problemih - zakaj so postali problemi "globalni" (npr. revščina, lakota v nekaterih delih sveta) navesti primer uspešne in neuspešne oblike pomoči (npr. hrana za dojenčke)
Razumevajo, da razvoja ne moremo zaustaviti, da pa ne bi smel ogrožati priložnosti in kakovosti življenja prihodnih generacij; spoznavajo nekatere načine zagotavljanja trajnostnega razvoja v demokratični družbi.	Iluzija "neomejenega" razvoja, obzirnost do omejenih virov, odgovornost za kakovost življenja, za lastno zdravje in zdravje drugih, tudi prihodnjih generacij, zadovoljevanje določenih potreb je možno na razne - okolju (in soljudem) bolj ali manj prijazne načine.	trajnostni in "neomejen" razvoj, kakovost življenja, umetne potrebe, zadovoljevanje potreb	geografija,	razlikovati (na primerih) med bolj in manj okolju prijaznimi načini zadovoljevanja potreb (npr. na področjih transporta, turizma, športa) na primeru razložiti, kaj pomeni iskanje bolj "trajnostnih" rešitev (npr. pri gradnji naselja, uporabi prostora),
Razumevajo, da se je često treba odločati v nejasnih situacijah (kjer posledic ali tveganja ne moremo povsem predvideti) se zavedajo pomena etične ozaveščenosti in moralnega ravnanja ljudi pri urejanju skupnih zadev, zlasti tistih z dolgoročnimi in nepredvidljivimi posledicami.	Tveganja (predvidljiva, nepredvidljiva), ki jih znanstveno-tehnološki razvoj prinaša. "Nenapisana" moralna pravila obnašanja; etični kodeksi - npr. v gospodarstvu; v raznih poklicih(zdravniki, pravniki...) Etika v znanosti - ali je vse, kar je danes možno, tudi dopustno (bioinžineri, kloniranje, jedrska energija, jedrska oborožitev)? Odgovornost znanstvenika za uporabo spoznanj.	etika, pravila, moralna dilema (npr. evtanazija), etični kodeks, tveganja	biologija, kemija, fizika	na primeru pojasniti razloge za in proti uveljavljanju določenega odkritja, ki prinaša s seboj moralne dileme oziroma tveganja, navesti kakšno določilo iz etičnega kodeksa (npr. zdravniškega) in razmislijo o pomenu njegovega upoštevanja. navesti primere tveganj, ki se jim zde še sprejemljiva ali pa nesprejemljiva, utemeljiti, zakaj.
Učijo se zamišljati več možnosti (alternativ) za razvoj na določenem področju, tehtati njihove posledice, z njimi povezane vrednote. Zavedajo se, da lahko ljudje s	Zamisli (vizije) različnih smeri, možnosti razvoja (npr. glede šolanja, zdravljenja, potovanja, prehrane...)Primerjanje posledic za kakovost življenja, vrednot, ki stoje za izbirami.	zamisli (vizije), scenariji (zaželene) prihodnosti, Kriteriji izbiranja med njimi - kaj nam je pomembno. Praticipacija - sodelovanje pri odločanju. Konflikti interesov, želja,		na konkretnem področju življenja (ki jih zadeva - npr. v ureditvi šole ali okolice ali kraja) predvideti več možnih smeri razvoja - scenarijev, glede na različne vizije,

<p>sodelovanjem v demokratičnem odločanju vplivajo na smer razvoja, Usvajajo osnovne postopke (predvidevanja posledic utemeljevanja, pogajanja, zavzemanja za rešitve) v zvezi z odločanjem o prihodnjem razvoju - na primeru.</p>	<p>Kaj od dediščine (kulturne, naravne) velja ohraniti? Kakšne so v demokratični družbi možnosti sodelovanja posameznikov, skupin, mladih v pomembnih odločitvah, ki zadevajo njihovo prihodnost?</p>	<p>njihovo usklajevanje. Vloga društev, civilnih iniciativ, zakonodaje, krajevnih, državnih organov</p>		<p>želje; utemeljiti izbore, usklajujejo mnenja, ovrednotiti različne zamisli (npr. tudi razvojne načrte) z vidika trajnostnega razvoja.</p>
--	---	---	--	---

4. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Spoznavna zasnova predmeta državljanska vzgoja in etika izhaja iz specifičnega spoznavnega interesa mladostnikov in njihovih izkušenj, pridobljenih v ožjem (družinskem, vrstniškem in šolskem) okolju. Način, obseg in hitrost posredovanja spoznavnih vsebin so odvisni od psihološkega, socialnega, etičnega kulturnega razvoja mladostnikov. Spoznavne vsebine vstopajo v pedagoški proces prek fragmentov osebnih izkušenj, učenčevih vprašanj, ki se nanašajo na konkretne pojave, prek dogodkov v učenčevem ožjem okolju in medijskih dogodkov, prek biografij prisotnih ali odsotnih oseb, prek pripovedi itd. Pri načrtovanju svoje pedagoške dejavnosti učitelj išče stik z učenčevim spontanim razumevanjem družbe in etike ter intuitivnim razumevanjem vrednot. Učenci o svojem ožjem okolju in svojih izkušnjah premišljajo problemsko, se pravi, da so pozorni na konkretne medosebne konflikte in moralne dileme, neskladnosti, razlike, incidente, nejasnosti in negotove prognoze.

Učitelj učence postopno usmerja k širšim družbenim, kulturnim, medkulturnim in civilizacijskim temam. Vendar se pedagoška dejavnost na tej ravni opira na učenčeve izkušnje. Učitelj usmerja učence v premislek o lastnih izkušnjah, v preizkušanje različnih perspektiv in vlog, primerjanje različnih individualnih izkušenj in iskanje neskladnosti v lastnem socialnem in moralnem mišljenju. Motivira jih za takšno reševanje medosebnih in družbenih problemov, ki temelji na minimalnem konsenzu in upošteva človekove pravice.

Najpomembnejšo vlogo v pedagoški strategiji za predmet državljanska vzgoja in etika imajo pedagoške metode, postopki, ki spodbujajo učence k:

- prepoznavanju različnih glediščnih točk, perspektiv in vlog ter posledično preseganju egocentričnega socialnega in moralnega mišljenja,
- spodbuja pozitiven odnos do domovine,
- postopnemu osamosvajanju od neposredne socialne izkušnje in vsakdanje govornice, v kateri se slednja izraža,
- preurejanju in usklajevanju socialnih predstav in pojmov,
- vse bolj avtonomnim socialnim in moralnim presojam,
- uporabi argumentov, ki so razumni, sprejemljivi za različne strani, udeležene v diskusiji, pogovoru ali drugih oblikah medsebojne komunikacije,
- rabi že pridobljenega znanja in veščin v novih položajih,
- interpretaciji informacij in kritičnemu premišljanju o medijih,
- razčlenjanju lastnih in tujih identitetnih konstruktov,
- premišljanju o lastni biografiji ter biografijah drugih ljudi,
- dejavnem sodelovanju pri reševanju skupnih problemov,
- prepoznavanju pomena vrednot v razčlenitvi konkretnih pojavov in dogodkov.

Ob vsakem poglavju/tematskem sklopu učitelji predvidijo dejavnosti učencev (npr. priprava časopisa, oglasa, ekološke akcije). Pri organizaciji in izvajanju pedagoškega dela naj učitelji upoštevajo možnosti povezovanja znanj z drugimi predmeti, dejavnostmi ter možnost povezave z vsebino razrednih ur. Še posebej naj poskušajo vsebine povezati z aktualnimi dogodki. Učitelj in knjižničar naj navajata učence na uporabo knjižnice in njenega gradiva. Tako skupaj uresničujeta globalni cilj informacijskega opismenjevanja učencev ob uporabi različnih informacijskih virov, učence pa usposabljata za samostojno pridobivanje, zbiranje, vrednotenje, uporabo in predstavitev informacij ter vzpostavljanje kritičnega odnosa do njih.

5. PRILOGA

5.1. Predlog znanj, ki jih morajo imeti izvajalci učnih načrtov.

A. Predmet državljanska vzgoja in etika lahko poučuje, kdor poleg zakonsko določenih pogojev izpolnjuje še naslednje pogoje:

ima diplomo ene od naslednjih dvopredmetnih študijskih smeri: zgodovina, geografija, filozofija, sociologija, politologija, družbeno-moralna vzgoja, etnologija, slovenski jezik s književnostjo, teologija (IN ...) in za poučevanje predmeta državljanska vzgoja in etika uspešno opravi doizobraževanje v okviru modulov, ki bodo za vsako študijsko smer posebej določeni (glej spodnje pojasnilo).

B. Predmet državljanska vzgoja in etika lahko poučuje tudi, kdor poleg zakonsko določenih pogojev izpolnjuje naslednje pogoje:

ima diplomu prve ali druge stopnje ene od naslednjih študijskih smeri:

psihologija, pedagogika, specialna pedagogika (defektologija), pravo, novinarstvo, obramboslovje, umetnostna vzgoja, primerjalna književnost; je vsaj že dve polni šolski leti neprekinjeno poučeval predmet etika in družba (družbeno-moralna vzgoja) in za poučevanje predmeta državljanska vzgoja in etika uspešno opravi doizobraževanje v okviru modulov, ki bodo za vsako študijsko smer posebej določeni (glej spodnje pojasnilo).

DOIZOBRAŽEVANJE

Doizobraževanje poteka v okviru naslednjih modulov:

- specialno-didaktična znanja (obvezni modul),
- filozofsko-etična znanja,
- posebna pravno-politološka znanja, ki jih zahteva učni načrt,
- znanja o verstvih in kulturah, ki jih zahteva učni načrt,
- posebna ekonomsko-sociološka znanja, ki jih zahteva učni načrt,
- posebna antropološka znanja, ki jih zahteva učni načrt.

Za vse učitelje predmeta *državljanska vzgoja in etika* velja splošni pogoj, da morajo uspešno končati doizobraževanje v okviru modula *specialno-didaktična znanja*.

Kdor izpolnjuje pogoje, določene v točki A, mora poleg modula *specialno-didaktična znanja* uspešno zaključiti doizobraževanje v okviru najmanj še enega modula. Število modulov in izbor bosta za vsako študijsko smer posebej določena.

Kdor izpolnjuje pogoje, določene v točki B, mora poleg modula *specialno-didaktična znanja* uspešno zaključiti doizobraževanje v okviru še najmanj dveh modulov. Število in izbor modulov bosta za vsako študijsko smer posebej določena.

Na začetku šolskega leta uvedbe predmeta državljanska vzgoja in etika nastopi prehodno obdobje treh let. V tem času pogoj doizobraževanja ne velja, veljajo pa ostali od zgoraj navedenih pogojev (študijska smer v variantah A in B ter dveletna praksa pri poučevanju etike in družbe oz. DMV v varianti B). Pogoj doizobraževanja pa prične veljati v celoti na začetku četrtega leta od uvedbe predmeta v osnovne šole. Učitelji se pred pričetkom poučevanja predmeta državljanska vzgoja in etika udeležijo vsaj enega seminarja (delavnice) v okviru stalnega usposabljanja.